

הערות בשולי חידושיו

של הר"י מלונל

14/1/21 תת
אוצר החכמה

ובעקבותיהם

מאת

הרב זלמן נחמיה גולדברג

ראש מערכת האנציקלופדיה התלמודית

הערות בשולי חידושי של הר"י מלוניל ובעקבותיהם

במנין ס' ריבוא הנצרך לרשות הרבים, לפי שיטה אחת, נשים אינן נמנות? על כורחך צ"ל, שהמספר הקובע הוא זה המפורש בתורה בעת יציאת מצרים, וממנו נלמדת ההלכה.

ד. טור ח הע' 25 - הביא מהרב משולם דאף בעקירה לבד לא שייך חזי לאצטרופי שאם לא יניח בעצמו אינו חייב שלא היתה העקירה משעה ראשונה לכך. הדברים תמוהים שהרי מפורש בגמ' שבת ג, א וברש"י שם ד"ה פטורי דאתי בה לידי חיוב חטאת, דאיכא למיגזר דלמא גמר לה. וכן בדף ג, ב היתה ידו מלאה פירות והוציאה לחוץ וכו' משחשיכה דאי שדי ליה אתי בהו לידי חיוב חטאת, ^{אוצר החכמה} הרי מפורש שאם זה עוקר וזה מניח - אם העוקר הוה מניח חייב. ומה שאמרו בגמ' המפנה חפצים מזוית לזוית ונמלך להוצאה פטור, אינו דומה לזה עוקר וזה מניח, שזה עוקר מחשבתו שמטרת עקירה שיניחו ברה"ר, רק על ידי אחר, בזה אם ימלך ויניח בעצמו חייב; משא"כ כשאדם עקר לא כדי להוציא ונמלך להוציא - פטור. והטעם מבואר ברש"י, שחסרה מלאכת מחשבת, שעקירה כדי להניח בזוית אחרת אינה חלק ממלאכה, רק כשימלך יתברר למפרע שהיה חלק ממלאכה. וכיון שלא היה במחשבתו בשעת עקירה, אין כאן מלאכת מחשבת. ועיי' להלן הע' יא.

ה. שם - אלא חצי מלאכה ובזה אין איסור חצי שיעור. כן מפורש בשפת אמת

א. בריש מילין שלו הביא המהדיר בעמ' 7 בהערה 2 מתשובת חת"ס או"ח ס"י קסח, שעונג שבת מן התורה. דהיינו הלכה למשה מסיני, שאם מדרבנן אין הנביא רשאי לחדש, ואיך כתב בישעיה וקראת לשבת עונג. כך כתב שם החת"ס.

ב. טור ג הע' 7 - מזה הוכיח הר"י מלוניל שמחנה ישראל במדבר אין לו דין רה"ר וכו' שעיר של יחיד אינה רה"ר לשבת וכו' ולכן הוצאה היתה רק שנכנסו למחנה לוויה והוי עקירה מאוהליהם דהיה רה"ר והנחה במחנה לוויה דהוי רה"ר. לפי זה קשה לדעת בן עזאי בשבת ה, ב שהמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו שפטור שמהלך כעומד דמי [ועיין בתוס' דף ו, א מידי שמסתמא היה במשכן צידי רה"ר וכנראה שכן עזאי אינו סובר כן] ובפרט שבר"ף פוסק כבן עזאי עיין רא"ש ס"י ז, וצ"ע.

ג. טור ד הע' 8 - ביציאת מצרים כתיב כשש מאות אלף וכו' ובעגל ויפול ביום ההוא כשלש אלפי איש וכו' ולא היה רשות הרבים שלא היו שש מאות אלף וכו'. ויש לעיין, הרי כתוב כשש משמע שלא בדיוק שש מאות אלף. ובאמת יש לעיין לשיטות שרשות הרבים צריכה שש מאות אלף, ומשמע בדיוק, ואילו ממצרים יצאו כשש מאות אלף, היינו לא בדיוק. גם במפקד שבמדבר (במדבר א, מו) המנין איננו ששים ריבוא בדיוק, אלא 603,500, וגם זאת בלי שבט לוי, וללא הנשים והערב רב. ועוד יש לתמוה, וכי

הנפש". ומה שצריך קרא לזה עוקר וזה מניח - כנראה שלולא הקרא היינו אומרים שעוקר לבד ומניח לבד נחשב מלאכה.

ז. **טור י הע' 26 - הנחה בלא עקירה.**
הנחה בלא עקירה באחד עוקר ואחד מניח, זה **מפורש** בגמ' שבת ג, ב שאסור מדרבנן רק לא נמנה במשנה. ועיין בתוס' שם ד"ה פטורי שאם זה עוקר וזה מניח אין המשנה מונה רק למי שעשה ההוצאה, אבל הנחה שעושה השני אין מונים. אבל משמע שאיסור דרבנן יש במניח לבד. ובעוקר ביום שישי ומניח בשבת נראה בגמ' ג, ב שזה כמו אחד עוקר והשני מניח. ומה שהביא משער הציון שמוזקק סק"ה, שהנחה לבד אסורה מדרבנן, גם המ"ב לא ביאר איך עשה הנחה בלי עקירה. ומה שהביא מעבודת הגרשוני סי' קד - שם מדבר בזה עוקר בכרמלית וזה מניח ברה"ר אם זה גזירה לגזירה.

ח. **טור יד הע' 45 - ושמא יש לחלק בין הנחה של העני שהניח ביד בעל הבית ובין הנחה של בעה"ב דכשלוך מעני ונמצא החפץ בידו לא חשיב הנחה עד שיסיים כל פעולתו ויניח בקרקע וכו'.**
נראה שיש להסביר חילוק זה שבעל הבית הלוקח מעני את הסל וכוונתו להניח הסל על הקרקע ואח"כ להכניס בו לחם. נמצא שזה שהסל ביד בעל הבית אין זה הנחה, שזה דומה לעוקר ברה"י ומהלך ברה"ר ובא אחר ונוטלו ממנו תוך כדי שהנוטל מהלך, וזה לא נחשב הנחה שהרי אין כאן הנחת גופו. וכן כשבעה"ב נוטל מעני הסל ובדעתו להניח על גבי קרקע, לא נגמרה ההנחה עד שיניח. אבל עני הנותן לתוך ידו של בעה"ב, רצונו שהכל יהיה בידו של בעה"ב וחשיב הנחה מיד שהגיעו לידו, אף שההולך עם חפץ ונתנו ביד אחר שהולך

ריש שבת. ונראה טעם הדבר, שכל חצי שיעור חזי לאצטרופי. וזה מוכרח שגם החצי הראשון אסור מן התורה, שאם מותר איך מצטרף לחצי האחרון לחייבו. אבל חצי מלאכה - החצי הראשון תלוי ועומד, אם יניח יתברר שגם חצי הראשון היה חלק ממלאכה; ואם לא יניח ברה"ר, יתברר שלא היה חלק ממלאכה. משא"כ חצי ^{לחצי החפץ} ^{אחרי החפץ} ^{04/07/2018}, שיש מלאכה שלמה רק חסר בשיעור. ובזה לא יתכן לומר שתלוי ועומד, שהרי רואים שאם כתב אות אחת ונמלך וכתב עוד אות - חייב. הרי שנחשב מלאכה שלמה, אלא שחסר בשיעור.

ו. **טור ט המשך הע' 25 - ועיין בשו"ת באר יצחק סימן יד ענף א.** המעין יראה שפשוט לו להבאר יצחק שזה עוקר וזה מניח אינו אסור מן התורה; ורק בשנים שהוציאו ביחד, בזה דן שזה פטור מחטאת אבל אסור מן התורה. וכן נראה פשוט בסברה, שזה עוקר וזה מניח איך יתכן שיהיה בזה איסור תורה, והרי כל אחד לא עשה מלאכה שלמה. משא"כ שנים שהוציאו, שניתן לייחס כל הפעולה לשנים. ודעת הרשב"א ב"ק (נג, ב ד"ה ואיכא למידק) שעשרה שהכו לאחד במקל אחד כולם חייבים, ורק בעשרה מקלות כולם פטורים. אכן דעת הרמב"ם (הל' רוצח ד, ו) שגם במקל אחד כולם פטורים, שכתב: וכן שנים שדחפו לאדם מהגג ונפל ומת ששניהם פטורים [אף שהרמב"ם פסק בהלכות כלאים ט, ט שמאה שישבו בקרון שקשורים בו שור וחמור שכולם לוקים]. ומזה נראה שגם הרמב"ם סובר שבשנים שעשו ניתן לייחס לכל אחד מלאכה שלמה. ומה שפטר בשנים שדחפו לאדם מהגג, היינו מקרא, כמו שכתב הרמב"ם בהל' רוצח שם: "שנאמר כל נפש אדם - עד שיהיה אחד שהרג כל

דחיין אסורה מקמי ממונא. ומסביר הרמב"ן, כיון שלבעל אבידה היה איסור ליכנס לבית הקברות אילו היה כהן כדי להציל אבידתו, כך אין כהן אחר מטמא להציל את אבידתו, עיי"ש. וא"כ גם בצדקה יש לומר כן - שכשם שלעני עצמו אסור לקבל צדקה על ידי איסור, כך אין לנותן היתר לעבור איסור.

ג. יש לדון שיכול לקיים שניהם, היינו שיכניס העני לביתו ושם יאכל הככר. ואולי מדובר שלוקח עבור אנשי ביתו שאינם יכולים להגיע לביתו. ועיין תפארת ירושלים שהביא מר' שמואל מסלנט, שמצוה שבין אדם לחברו אינה דוחה איסור.

יא. **טור כז המשך הע' 90 - אולם ביום תרועה וכו' כתב בדעת רש"י שרק במוציא בעיני ע"מ להוציא ולא במעביר.** כך כתב רש"י מפורש בסוכה מג, א ד"ה ויעבירונו. ותוס' שם ד"ה ויעבירונו חולק וסובר שגם מעביר ד' אמות ברה"ר דווקא בעקר ע"מ להעביר. ונראה שלדעת רש"י שם ד' אמות אינן גדר של הוצאה כסברת בעה"מ והר"ן, אלא זהו שיעור של העברה, שהוא ד' אמות. ולפי זה גם אם עקר על מנת להניח בשתי אמות, ובסוף הניח בסוף ד' אמות יתחייב, כמו כל העושה חצי שיעור, שאם גמר השיעור חייב. ודעת התוס' היא שגם ד' אמות זהו גדר של הוצאה מרשות לרשות. ועי' בחידושי ר"ח, שיישב את קושיית התוס' ב"ק ע, ב ד"ה לענין שבת, שבד' אמות כל משך ההעברה יש בו איסור שבת; משא"כ במוציא מרה"י, שהאיסור הוא רק בעקירה ובהנחה, אבל מה שעובר באמצע אינו בכלל האיסור. וזהו כשיטת רש"י בסוכה. ויש לפי"ז צורך ליישב את קושיית הר"ן למה חייב על העברה, והרי אין אזהרה בתורה, אלא זו הלכה למשה

לא חשיב הנחה, וכמו במניח על חמור כשהחמור מהלך שלא נחשב שהחמור עוקר, עיין פ' מי שהחשיך [וצ"ע בזה]. ואם נאמר כן מיושב מה שכתב, ועדיין צ"ע.

ט. **טור יט המשך הע' 55 - אלא שלדעת ר"א יש לומר שגם בעוקר בחול ומניח בשבת פטור.** נראה שהדין מפורש בגמ' שבת ג, ב: היה טעון אוכלין ומשקין מבעוד יום והוציאן לחוץ משחשיכה חייב. והטעם שעקירת גופו כעקירת חפץ. הרי שאם עקירת גופו לא היה כעקירת חפץ היה פטור אף שהוציא, ש"מ כיון שאין עקירה פטור.

י. **טור כ הע' 57 - ועדיין קשה דמהיכי תיתי דשרי לעשות עבירה בשביל קיום מצוה.** יש לומר שעשה של צדקה דוחה ל"ת של איסור שבת. והנה איסור שבת מהתורה אין עשה דוחה אותה מכמה טעמים:

א. שבת היא עשה ול"ת, עיין שבת כד, ב; אבל איסור דרבנן לכאורה עשה דוחה אותו. אכן מבואר בתשובת רע"א סי' יג ד"ה ותמיה, שהשאלה אם איסור נדחה משום מצוה תלויה - אילו איסור תורה היה נדחה, כש"כ שאיסור דרבנן נדחה; אבל אילו איסור תורה לא היה נדחה, גם איסור דרבנן לא נדחה. וכמו שאמרו בר"ה (לב, ב), שאסור להוריד ביו"ט שופר המונח על אילן, שאין עשה של שופר דוחה עשה ול"ת של יו"ט. ואף שזה איסור דרבנן, מ"מ העמידו חכמים דבריהם כאילו המלאכה דאורייתא, וכדברי הר"ן ר"ה.

ב. אין עשה של צדקה דוחה ל"ת, לפי מה שכתב הרמב"ן בחידושי לפרש מה שאמרו בב"מ שאין עשה של השבת אבידה דוחה איסור טומאה לכהן, דלא

יוצא שבטל עקירה ראשונה. הרי שגם באותו רשות אומרים מהלך כעומד.

טו. **טור לא המשך הע' 106 - מעביר ד' אמות בקופץ.** יש לעיין למה חייב בקופץ, והרי זה הוצאה שלא כדרך, ודומה לכותב ביד שמאל ואין כאן מלאכת מחשבת. ואולי כיון שהשינוי אינה בהוצאת החפץ אלא באדם המוציא, לכן נחשב **כדרך**, שהרי גם זורק חייב, ורק האדם הקופץ הוא שלא כדרך, וצ"ע.

טז. **טור מב הע' 161 - הביא מה שהסתפק בביאור הלכה סי' שמה אם בית שאין בתוכו עשרה טפחים וקריו משלימו לעשרה, שאפשר שמן התורה בתוכו רה"ר גמורה, ורק מדרבנן החמירו שאסור לטלטל בתוכו ד' אמות.** ולענ"ד קשה ממה שאמרו בעירובין עח, בעמוד גבוה עשרה, שלמעלה רה"י זה רק ביש אפשרות להשתמש בו ד' טפחים. וכן בור וחוליתו צריך שתהיה אפשרות של שימוש בד' טפחים. הרי שרשות היחיד צריך חוץ ממחיצות גם מקום ארבעה טפחים. וא"כ מה שאמרו (שבת ו, א) שרשות היחיד הוא חריץ שעמוק עשרה ורחב ארבעה היינו גם כן מקום שראוי לשימוש ברוחב ובעומק. אפשר לפרש שרק רוחב ד' טפחים צריך ברה"י, אבל אין צורך גובה. אלא הצורך בגובה הוא מכח שאין מחיצה פחות מגובה י". ויש להביא ממה שאמרו בעירובין, שלכן מצטרף הבור וחוליתו, אף שאין בחלל ד' טפחים, דאי בעי מנח עליה מידי ומשתמש, אף שאין לו שימוש בגובה י" טפחים. וכן נראה מלשון רבינו בטור מב אלא כמי שאין לו מחיצות דמי - הרי שהחסרון הוא במחיצות, ולא בשטח הגובה.

יז. **טור מג הע' 163 - מחיצות סוכה וכו' יש נ"מ בין תוס' לר"ן דלהר"ן בסוכה לא**

מסיני. וכן יש לעיין למה לכתחילה מותר להעביר פחות מד' אמות ואינו אסור משום חצי שיעור.

יב. **טור כח - אבל הכא אם התירו לו לזרוק הפירות לחצר אחרת נעשית מחשבתו ואי הוה עקירה ראשונה מתחלה לכך הוה מחייב חטאת וכו'.** אינו מובן, הרי מדובר שנתכוון להכניסן לחצר אחרת, וכמו שכתב בדיבור המתחיל לחצר אחרת. וכן בד"ה אמר כתב שלא היתה עקירה ראשונה של הפירות על דעת להוציאם לחצר אחרת, וצ"ע.

אוצר החכמה

יג. **שם - ודווקא כדאמר בן עזאי האי סברה ברשות חלוק מן הארץ בגובה שלשה טפחים אבל בשוה לקרקע אעפ"י שיוצא מרשות לרשות אי לא נח ממש לא מחייב וכו'.** והחילוק שכתב בין גבוה שלושה נראה ממה שכתב הרב העורך בהע' 104, שבגובה ג' המקום כרמלית, ורק שם אומרים מהלך כעומד. אבל א"כ לא מובן מה שכתב בטור כח ד"ה דרך סטיו, שסטיו הוא כרמלית ולא רשות הרבים דלאו להילוכא קאי כרה"ר, ולא הזכיר שהוא גבוה ג' טפחים. ואולי אף שהתחיל בכרמלית של סטיו בא אחר זה לתת עוד דוגמא של כרמלית, וצ"ע.

יד. **טור כט - כגון המוציא מרשות היחיד לרה"ר והלך כל היום ולא נח עד שחשיכה פטור וכן במעביר ד' אמות ברשות הרבים.** ויש לעיין מה שאמרו בגמ' כתובות לא, ב בגונב חפץ והוציאו לרה"ר שפטור מכפל, שקם ליה בדרכה מיניה, אבל לבן עזאי חייב שנתחייב בגניבה בעת שהגביה הגניבה, וחילול שבת נעשה בפסיעה האחרונה לפני שיצא לרה"ר, ולא מחמת שהגביה הגניבה. שכיון שמהלך כעומד

יח. **טור מז' הע' 181 - חורים המפולשים לרה"י ולרה"ר וכו' וכן פסק הרמב"ם פי"ד הי"ח וש"ע סימן שמה ס"י בסופו, ובפי"ד הי"י ובשו"ע שמה ס"ד. ולפי"ז צ"ב אמאי ס"ל לרבא, וכן הלכה, שחורי רה"ר לאו כרה"ר דמי. נראה שטעמו של רבא שמה שרבים משתמשים אין זה עושה רה"ר, שהמקום אינו ברה"ר. ואף שעמוד גבוה ט' ורבים מכתפים עליו דינו כרה"ר, נראה ששם אין מניחים על העמוד על מנת שישאר שם, אלא מכתפים היינו שזה הכנה ללכת, וכמו שהעומד לכתף אינו מפסיק את העברתו ואינו חשוב כהנחה. אבל חור שמחביאין שם, מה מקום להגדירו כרשות הרבים.**

יט. **טור קב' הע' 514 - ומה שהוצרך הר"ז"ה לחשש זה [שמא יחלה ויצטרך לחלל שבת] ולא אסר בפשיטות מפני המלאכות הנעשים בספינה על ידי ישראל או על ידי ספנים נכרים בשביל ישראל. לענ"ד זה שהנכרי עושה מלאכה בספינה, עושה כן גם עבור עצמו. ואף שיתכן שכל שמסיע הספינה זה בגלל ישראל, מ"מ אחר שכבר נמצא בספינה בוודאי המלאכה נעשית גם בשבילו שלא תטבע הספינה, ומסתבר שזה מותר.**

כ. **טור קכג' הע' 29 - מתוך שהותרה וכו' ונראה שמן הדין שרי לשרוף ביו"ט דמתוך לצורך הותר לגמרי וכו' ולכן צריך קרא לומר שאין שורפין קדשים ביו"ט וכו'. לענ"ד מגמ' שבת כד, ב נראה שמה שצריך קרא לאסור להדליק שמן שריפה ביו"ט הוא כדי שלא נתיר זאת מכח עשה דוחה ל"ת של יו"ט, שראינו שרב אשי אמר שהטעם שאין שורפין הוא שיו"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה עשה ול"ת. ומזה נראה שהתירוצים שאמרה הגמ'**

ניתן לצרף שני חלקי מחיצה [אם הם רחוקים זה מזה ג' טפחים ולכן צריך שהחקק יהיה קרוב לכותל פחות מג' טפחים] ורק בשבת מהני דעיקרא למנוע רגל רבים ולתוס' ניתן לצרף שני חלקי מחיצה אף בסוכה. לא מצאתי דבר זה בתוס'. והנה בתוס' שבת ז, ב ד"ה ואם מבואר שבשבת מצרפים שני חלקי מחיצות הרחוקים זה מזה ג' טפחים, משא"כ בסוכה אין לצרף, שצריך מחיצה סמוכה לסכך. חילוק זה כתוב בתוס'. ואילו בתוס' סוכה ד, ב ד"ה פחות, בסוף התוס', חילקו שבשבת שמטרת המחיצות היא למנוע רגל הרבים, מצטרפים שני חלקי מחיצות; אבל בסוכה שצריך מחיצות, שכך גדר של סוכה, אין שני חלקי מחיצות מצטרפים. אכן ברא"ש שבת פ"ק ס"י יא, ובר"ן, כתבו ג"כ חילוק בין שבת לסוכה, אבל סיימו שלכן בשבת מועיל חקק אפילו רחוק מג' טפחים, שמחוץ לבית יש גובה י' טפחים. ולכאורה אם זהו החילוק, אין צריך לחלק בין מחיצות סוכה למחיצת שבת, אלא בשבת מדובר שבחוץ על הגג יש גובה י' טפחים, ובסוכה אין. אכן ממג"א נראה שהבין ברא"ש שאם אין בגג גובה י' טפחים, גם בשבת לא מצטרפים שני חלקי מחיצות, וצ"ע.

ויש לעיין בבור שלמעלה הוא רחב וככל שמעמיקים נהיה יותר צר, אבל כשיוצאים מהבור יש בשיפוע מתלקט עשרה מתוך ארבע, שזה דינו כרה"ר - והרי רחוקים חלקי המחיצה ג' טפחים, ואין שני חלקי מחיצה מצטרפים גם לענין שבת לדעת המג"א. וצריך לומר ששיפוע נחשב מחיצה אחת. אבל אם ירדו לבור במדרגות, והמדרגות רחבות ג' טפחים לא ייחשב הבור כרשות היחיד, שאין שם צירוף של י' טפחים, וצ"ע.

גם לאחר הזמן. ולפי"ז אין קושיא, שאף שיהיה קצת מהזמן כבוי, אבל בסך הכל ידלק כחצי שעה. עוד יש לעיין שאפשר שאם ידליק מיד נחשב כאילו דלק כל הזמן. תדע, שהרי כל מדליק נר חנוכה מדליק אחר שכבר הגיע הזמן, ונמצא שחסר לו בו הזמן, שהרי הדלקה עצמה לוקחת איזה זמן, וכש"כ שמברך ג' ברכות, ולא שמענו שיש להקדים את הברכות לפני הזמן. אלא ע"כ שהשיעור הוא יחד עם הזמן שמדליק. וא"כ אפשר שגם בכבתה וידליק תיכף, ייחשב כאילו כל הזמן קיים, וצ"ע בזה.

כג. **טור קלד הע' 78 - ודעת ר"ת שהכוונה היא לסוף שקיעה.** נראה שכדאי להוסיף כך: לסוף שקיעה שהוא צאת הכוכבים, כדעת מ"ב בשם מג"א ועוד, כיון שלשון 'סוף שקיעה' נדמה לי שאינו מופיע במקום אחר.

כד. **שם הע' 79 - כתב שאין להדליק אחר שעבר הזמן והרי הוא הדיוט.** לענ"ד רק בסוכה כשיורד גשם, שאין דעה שיש מצוה לשבת אז בסוכה, נקרא הדיוט; אבל להדליק אחר שעבר הזמן - הרי מפורש בתוס' שבת כא ב ד"ה דאי, שיש להדליק מספק אחר הזמן, לפי התירוץ השני בגמ' שהזמן רק לשיעורא. אכן לא מפורש בתוס' אם לברך, שלכאורה מספק אין לברך, שספק ברכות להקל. אכן בשו"ע פסק שמדליק אחר הזמן, וכתב המג"א שם שנראה מהשו"ע שגם יברך. ולפי מחצית השקל נראה שהשו"ע סובר שעיקר כתירוץ הזה שיכול להדליק אחר הזמן, ולא מספק. אכן הרמ"א סובר שכל ענין הזמן אינו כשמדליק בבית, אבל מהשו"ע משמע שגם מדינא דגמ' כשאין סכנה הדין הוא שידליק אחר הזמן בברכה, ובוודאי אינו הדיוט. ועיין להלן הע' כט.

קודם הם כדי לומר שאין עשה דוחה ל"ת של יו"ט. ומה שאין כאן היתר של אוכל נפש או מתוך - כתבו תוס' שם ד"ה לפי, שכיון שעיקרה של השריפה היא למצוה אין היתר של אוכל נפש. ועיין תוס' פסחים ה, א ד"ה ואומר. ועיין להלן טור קסג, שכתב שאסור לשרוף קדשים ביו"ט משום שאין עשה דוחה עשה ול"ת.

כא. **טור קלא הע' 72 - וכן מצינו בכמ"ק ששכחה נקראת פשיעה.** בגמ' ביצה טז, ב מבואר שהשוכח להניח עירוב תבשילין סומך על גדול העיר שהניח עבור כל העיר. אבל אם שכח פעם שניה אינו סומך על עירוב גדול העיר, שאין דעת המניח על המזידים והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים (רש"י שם). ונראה שהשוכח פעם ראשונה אינו פושע, שדימה שלא ישכח. אבל אחר שראה ששכח היה לו לחזור הרבה עד שלא ישכח. ועיין ברמב"ם בשנים שהפקידו אצל אחד, אחד מנה ואחד מאתים, ושכח מי הפקיד מנה ומי הפקיד מאתים - חייב מאתים לכל אחד, שפושע הוא. ומבואר ברמב"ם שהפשיעה היא שלא כתב על החבילה שמו של המפקיד. והנה בשומר שהחביא את הפקדון ושכח היכן הניחו, חייב, שכל לא ידענא פשיעותא. נראה ששם הפשיעה היא על שלא חזר הרבה היכן הניח, שלא ישכח. אבל אין לומר שהפשיעה היא שלא כתב, שמה תועיל הכתיבה הרי ישכח גם היכן הניח הכתב; וגם אם יכתוב, אולי ימצא איניש דלא מעלי ויקח הפקדון.

כב. **שם - עוד יש להעיר אמאי לא פרשו דהחשש הוא שמא יכבה ובאותו זמן שבין הכיבוי להדלקה החדשה יבטל מקיום המצוה.** לענ"ד יש לתרץ לפי מה שכתבו תוס' שבת כא ב ד"ה דאי, שלתירוץ השני של הגמרא ניתן להדליק

אף שהשו"ע פסק כדעת התוס', שמדליקין על פתח החצר, מ"מ אין הכרח שפוסק שרק אחד מדליק, שאף שאין ראייה לזה שמדליקין על פתח החצר לפי רש"י, מ"מ אפשר שמדליקין על פתח החצר, ודוק. ועיין להלן טור קכז, שהר"י מלוניל סובר כרש"י שעולה לשני בני אדם למהדרין, ועיין להלן הע' ל.

כו. **טור קלט הע' 93 - אבל לספרים שלא כתוב בהן אלא קבועים לבד קשיא ממה שלא הוזכר גם הדלקה שהוא העיקר וכו'.** לענ"ד יש ליישב שנוסח זה שמובא בגמ' הוא לקוח ממגלת תענית, ומגלת תענית כתובה חנניה בן חזקיה בן גרון וסיעתו, שהיו מחבבים הצרות (גמ' שבת יג, ב). וברש"י שם כתב על מה ששאלו בגמ' מי כתב מגלת תענית, למה לא שאלו על כל הספרים מי כתבם? "לפי ששאר כל המשנה וברייתא לא היו כתובין, דאסור לכותבם, וזו נכתבה לזכרון לדעת ימים האסורין בתענית; לכך נקרא מגלה, שכתוב במגלת ספר".

ונראה שלכתוב מגילת תענית אינו אסור, שרק הלכות אסור לכותבו, אבל בכתיבת ימים טובים אין איסור. וטעם הדבר יש לומר, שמצינו שכל דבר שתקנו חכמים אינו בטל גם אם בטל הטעם, שכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. מ"מ מצינו שד' צומות שתקנו חכמים בחורבן בית המקדש, כשנבנה בית שני שאלו לנביא זכריה אם יש לצום בד' צומות אלו, וענה להם: "כה אמר ד'... יהיה... לששון ולשמחה", וכשחזר וחרב בית שני חזרו להיות ימי אבל וצום. זה מוכיח שימי שמחה ואבל משתנים ואינם כהלכות שאינן משתנות. ועיין ר"ה דף יח, אם בטלה מגלת תענית, שהגמ' מחלקת בין כל התעניות שאין בהן מצוה שהן בטלות, אבל

כה. **טור קלז המשך הע' 83 - הביא דברי גליא מסכת שמפסק במנהג שלנו שכל אחד מבני הבית מדליק.** לענ"ד יש לומר שהמנהג שלנו מיוסד על שיטת רש"י שכתב בדף כא שמצות נר חנוכה להדליק על פתח ביתו מבחוץ, ולא בפתח החצר. ותוס' שם ד"ה מצוה הקשו על זה שתי קושיות: א - ממה שאמרו חצר שיש לה שני פתחים מדליק בשניהם מפני החשד, הרי שמדליקין על פתח החצר; ב - מנר שיש לו שתי פיות שעולה לשני בני אדם, ואיך יתכן ששני בני אדם ידליקו באותו מקום אם מדליקים על פתח הבית? אלא זה מוכיח שמדליקים על פתח החצר. והנה רש"י תירץ שתי הקושיות, שבדף כג, א ד"ה חצר שיש לה ב' פתחים, פירש שאם ידליק רק על פתח אחד יחשדו שיש כאן שני בני אדם והבית חלוק מבפנים, ואחד לא הדליק. ולגבי הקושיא השניה פירש בדף כג, ב, שנר שיש לו שתי פיות עולה לשני בני אדם למהדרין העושים נר לכל אחד. ונראה שתוס' מיאנו בפירוש זה, שהם סוברים שנר לכל אחד הכוונה שידליק נרות כמספר בני הבית, וא"כ אין כאן שני אנשים. אבל רש"י סובר כמנהגנו, שכל אחד מבני הבית מדליק במהדרין, ולכן יש כאן שני אנשים.

ונראה שיש ראייה שתוס' סוברים כהרמב"ם, שמהדרין נר לכל אחד היינו מספר נרות, מזה שכתבו שמהדרין מן המהדרין אינו מדליק נר לכל אחד, שאז לא נדע את מספר הימים. וקשה, א"כ איך מדליקים על פתח החצר כל דיירי החצר, הרי בכך לא נדע את מספר הימים. ובע"כ צריך לומר שהרואה את ההדלקה ידע כמה ימים, שיראה כמה מדליק; אבל אם יעשה מהדרין, גם אם יראה את ההדלקה לא ידע כמה ימים יש. ונראה,

מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו" (שמות כה, ט), ופירש רש"י: "וכן תעשו - לדורות". והקשה הרמב"ן, הרי לדורות לא עשו כתבנית המשכן? ופירש החת"ס (שו"ת או"ח סי' רח) שהכוונה היא שכמו שבמשכן אני מראה לך במחזה הנבואה את תבנית המשכן, כך לדורות תראו במראה הנבואה את תבנית המקדש. ולפי"ז מובן שמה שבא מכח המקדש נכתב, אבל מה שנעשה במקדש שלא מכח דיני המקדש אין לכותבו.

כז. **טור קמח הע' 129 - הביא גמ' שבת מו, ב שכל דבר שאם היה מכוון יש איסור, כשלא מכוון אסור מדרבנן; אבל דבר שמכוון אסור מדרבנן, כי לא מכוון מותר.** וקשה שבגמ' שבת דחו וסוברים שגם איסור תורה מותר כשאינו מכוון, וצ"ע. אכן זה כשאנו פסיק רישא, אבל פסיק רישא יש דעה בפוסקים שבאיסור דרבנן גם פסיק רישא מותר - עיין בבאר יצחק או"ח סי' טו ענף ג, ומג"א סי' שיד סק"ה. אבל לא הביאו מכאן, שכאן ^{אוצר החכמה} מדובר בגורר, ואינו פסיק רישא.

כח. **טור קנ הע' 140 - וכן הביא הכנה"ג שאין צריך לברך [כשמדליק מפני החשד].** ועיין בחיי אדם שכתב שחצר שיש לה שני פתחים, שצריך להדליק בשניהם מפני החשד, אבל אינו מברך. ויש לעיין ממה שכתב רע"א ביו"ד סי' יג ס"ב בשחט בהמה ומצא בה עובר, שאין העובר צריך שחיטה; ואם הפריס העובר על גבי קרקע, צריך שחיטה משום מראית עין. והביא מהרשב"א שמברכים על שחיטה זו, ומהבשמים ראש כתב שאין לברך, ע"כ.

ולענ"ד יש לחלק בין חשד לבין מראית העין, לפי מה שהביא בתפארת ישראל

חנוכה ופורים שיש בהם מצוות, כמו קריאת המגילה והדלקת נרות, אינם בטלים. ומזה מוכח שהגדרת ימי שמחה אינה הלכה, אלא מציאות של יום. ולפי כל זה יש לומר שלכן אין איסור לכתוב מגלת תענית, אבל אין לכתוב בה הלכות אלא את הגדרת היום טוב בלבד. ולכן מובן למה לא כתוב להדליק נרות, שזה הלכה ואסור לכותבה. אבל להגדיר את היום, שהוא יו"ט בהלל והודאה, זה מותר לכתוב. והנה אף שהגמ' שם בר"ה הקשתה שליבטיל החג של חנוכה וליבטיל המצוה, יש לומר שכל שהמצוה היא מכח החג, אם החג בטל בחורבן בית המקדש שוב לא שייכת המצוה, שהמצוה היא רק בחג.

ובזה מובן למה לא הוזכר בתפילה שיש הדלקת נרות, ורק הוזכרו הלל והודאה - שבתפילה אין מזכירים הלכות, כמו שלא מזכירים נטילת לולב בסוכות, אלא מזכירים מהותו של יום. כך גם בחנוכה, מזכירים מהותו שהוא יו"ט לגבי הלל והודאה, ואין מזכירים את מצות נר חנוכה.

ובזה יש להסביר מה שאמרו בסוכה נא, ב שבמוצאי יו"ט האחרון עשו תיקון גדול בעזרה שבנו גזוזטרא שעליה ישבו הנשים, והקשו: הרי "הכל בכתב ה' עלי השכיל", ובכתב זה לא נכתב תיקון הגזוזטרא. ותירצו שמן התורה צריך תיקון שלא יתערבו אנשים בנשים. המהרש"א הסביר שדבר זה עצמו לא נכתב בכתב, כיון שאין זו מצוה מחמת המקדש. נראה שהטעם לכך הוא שאסור לנביאים להורות הלכה, וכמו שכתב הרמב"ם בהל' יסודי התורה ט, א, שלא בשמים היא. וכן אסור לכתוב תורה שבע"פ, והותר רק מה שקשור למקדש, שהרי צורת המקדש נכתבה בתורה, וכלשון הפסוק "ככל אשר אני

למהדרין משום שכבר נהגו להוסיף כמהדרין מן המהדרין, א"כ אין מציאות של מהדרין לבד. ומה שלא העמיד בשני אכסנאים שצריכים להשתתף, גם הם אינם מדליקים שניים אלא משתתפים. אמנם נראה מהטור ששני בני אדם לאו דווקא, והכוונה לשני נרות, ולא כמו שכתבנו בהע' כה.

לב. **טור קנט הע' 163 - ומינה שמעיין שגם בזמן שמדליקין בחוץ אין זה לעיכובא.** לענ"ד קשה א"כ למה אמרו שאם לא הדליק, מדליק כל זמן שלא כלתה רגל מהשוק, אבל לאחר הזמן לא מדליק. וקשה, אם באונס מדליק גם בבית, א"כ אחר הזמן ידליק בבית, ובבית הרי כתבו התוס' כא, ב ד"ה דאי, שאין לחוש מתי ידליק, וצ"ע. ואולי לא אמר הרשב"א אלא באונס, אבל בפשע ולא הדליק אין לו תקנה, וצ"ע.

לג. **טור קפ - וכיון שהקצהו לנר מחייב משום מכבה.** וכן כתב רש"י שבת כט, ב ד"ה שתהא. וכיון שהקצהו לנר, חייב משום מכבה. ונראה שלמדו דבר זה מהדין בטלית שאחזה בו האש, שמותר לשפוך מים על החלק שעוד לא תפסה בו האש, עיין דף קכב. ולכן חלקו בין הקצהו שידלק לבין לא הקצהו. ויש לעיין אם מתחילה כשיש שמן בביצה חשב לאכול מהשמן, אם אז היה היתר; או גם אז אסור, שהרי בדעתו אם לא יקח מהשמן ידלק, ולכן נחשב כהקצהו. ועיין בקרבן נתנאל ביצה פ"ב סי' יז אות יג, מהיש"ש, שדעתו שאין בזה כיבוי, רק החשש הוא שיקח כל השפופרת ויסתפק ממנה או יערה למקום אחר או יסתפק בכולה, עיי"ש. ונראה שבלוקח כל השמן יוצא שמכבה תיכף, ואת זאת יש לאסור גם אם לא הקצהו.

שדבר שאסור מפני החשד מותר בחדרי חדרים. וטעם הדבר הוא, שיש דברים שנאסרו מהתורה מחמת "והייתם נקיים מה' ומישראל" (משנה שקלים ג, ב); ויש דברים שאסורם ^{התוספת} חכמים מכח מראית העין, והם אסורו אותם גם באופן שאין חשד, שהם לא אסרו מחמת "והייתם נקיים" (עי' חות דעת סי' קפה שכתב מעין זה). ובזה מיושבת קושיית רעק"א (יו"ד סו, ט) מדוע דם דגים אסור לאכול גם כשיש בצידו קשקשי דגים, ואילו חלב שקדים מותר לאוכלם עם בשר כשיניח בצידו שקדים. והביאור הוא שדם דגים אסורו חכמים, משא"כ חלב שקדים שאין בו איסור חכמים אבל נאסרו משום "והייתם נקיים".

כט. **טור קנא הע' 142 - הוספת שמן בשביל המשתתף וכו'.** יש לעיין לפי מה שכתבו תוס' שבת כא, ב ד"ה דאי, שלפי התירוץ הראשון בגמ' אם לא הדליק בזמן אינו מדליק, יוצא שמה שדולק אחרי הזמן אין בזה מצוה. א"כ מה מקום להוסיף שמן עבור אכסנאי, והרי התוספת תדלק אחר הזמן, וצ"ע.

ל. **טור קנז - מדברי רבינו שבעה"ב מדליק כנגד מספר בני הבית ולא שכל אחד מדליק לעצמו.** איני יודע איך משמע כן מדברי רבינו, לפי מה שהוא הגיה בלא להוסיף נר עליהם, ולא גריס כלומר. ועיין מה שעולה ממה שכתבתי לעיל בהע' כה.

לא. **טור קנח הע' 161 - אולם הטור כתב עולה בשביל שנים כגון מליל ראשון ואילך ומדלא כתב לשני בני אדם כפי הפירושים הנ"ל נראה דאינו עולה וצריך כל אחד נר מיוחד דס"ל שעולה רק לנר הידור ולא נר של חובה.** לענ"ד נראה שהטור לא כתב שעולה לשני בני אדם

לד. שם הע' 297 - הביא מפירוש רבינו פרחיה שאם מסתפק משמן מבעיר שהשמן מוגבה מעצמו. ויש לעיין שטעם זה לא שייך בשפופרת שעומדת על הנר.

לה. ט"ז קפד הע' 318 - ר' בנמוק"י שמבאר אמאי מלאכה שאינה צריכה לגופו לא הוה בכלל אינו מתכוון. בפשטות י"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה מדובר בפסיק רישא ונחשב מתכוון. אבל לדעת הערוך, שפסיק רישא דלא ניחא ליה גם בפסיק רישא מותר, קשה: א"כ כל מלאכה שאינה צריכה לגופה נתיר משום אינו מתכוון שמוותר לכתחילה. ובכס"מ פ"א משבת ה"ז מביא מר' אברהם בנו של הרמב"ם, שאינו מתכוון היינו כשאינו מכוון שכשיגרוור את הכסא ייעשה חריץ; אבל המתכוון שיהיה חריץ, אלא שאינו רוצה בבור רק בעפר, זה נחשב מלאכה שאינה צריכה לגופה, אבל הוא מתכוון לחפור.

לו. טור קצו - לפיכך שואל אותם אם עשו כמנהג זריזים שמקדימין למצוות. יש לעיין שזריזים מקדימים מצינו להקדים לקיים מצוה, אבל לעשר הפירות לכאורה אינה מצוה אלא מתיר איסור טבל, לפי רע"א יו"ד סי' א על ה"ט"ז ס"ק יז. אכן דעת ה"ט"ז היא שיש מצוה להפריש תרו"מ גם באינו רוצה לאכול. אבל א"כ קשה, למה בחול אינו זריז להפריש. וצריך לומר שבחול שיפסיד, שיצטרך להפריש גם מאכילת עראי, אינו חייב להיות זריז; משא"כ בערב שבת. וגם ערבתם צריך לומר, שיש מצוה ולא רק בא להתיר איסור טלטול.

לז. טור קצז הע' 429 - וצ"ע למאי דקיימל"ן כרבי שלא גזרו על שבות בין השמשות, כש"כ דלא גזרו על שבות

בתוספת. לענ"ד לא מובן למה יש כש"כ, שאפשר שרק בבין השמשות שהוא ספק לא גזרו, שספק דרבנן מותר, אבל תוספת שהוא ודאי יש לומר שגזרו בה על שבות. ועוד, אם נקשה א"כ מאי נפקא מינה שלא גזרו בבין השמשות, והרי בתוספת כבר אסור. יש לומר שבבין השמשות כל שלא קיבל עליו תוספת, שבות מותרת, שהרי אם בין השמשות יום סגי להוסיף משהו לפני סוף בין השמשות, אבל תחילתו מותר כל זמן שהוא ספק. מה שכתבתי ששבות בבין השמשות מותר משום שהוא ספק דרבנן, יש לומר שזה נחשב ספק דאורייתא שנתגלגל בדרבנן, ואינו מוכרח שמיד חל עליו ספק גם אם מותר מלאכה מן התורה, וגם אם מותר שבות ואינו מתגלגל. אכן מחות דעת יו"ד סי' קפז ס"ק כ נראה שגם זה נקרא ספק דאורייתא שנתגלגל בדרבנן, אף שיש לחלק קצת.

לח. טור קצט הע' 439 - וראיתי וכו' דהטעם דשרינן לעשר דמאי משום דהוי ס"ס ספק חשיכה וספק מעושר ולכן מעשרים וה"ט שמשום ס"ס אין צריך לעשר כלל ורבנן החמירו וכו'. אין הדברים מובנים למה אין צריך כלל, והרי יש כאן ספק אחד שמא מעושר.

לט. טור ריב - והכא לחומרא והכא לחומרא. יש לעיין למה פסק הרי"ף כרבה שבין השמשות מתחיל מיד אחר השקיעה, ולא כרב יוסף שמתחיל יותר מאוחר משום שספיקא דאורייתא לחומרה, ואמאי לא נתיר מכח ספק ספיקא - ספק אחד שמא הלכה כר' יוסי, שבין השמשות מתחיל אחר שנגמר בין השמשות של ר' יהודה; ואת"ל הלכה כר' יהודה, שמא הלכה כרב יוסף. וצריך לומר שאין זה ס"ס, ששם אחד הוא, וכמש"כ המ"ב שאם יש ספק אם עכשיו

מא. **טור רנ הע' 216. דן אם עירה מכלי ראשון שעומד על האש אם נחשב המים שעירה ככלי ראשון.** ונראה לבאר שהחזו"א סובר שלפי מה שמבואר ברש"י שבת מ, ב שאמבטיה שמימיה באו ממעין של חמי טבריה נחשבת כלי ראשון. וטעם הדבר הוא שהמים שבאמבטי מחוברים למים שבמעין, והמעין של חמי טבריה עומד על אש. נמצא שכל המים, אף הנמצאים באמבטיה, עומדים על האש. ומטעם זה המוציא מים ממיחם שיש בו גוף חימום, והמים שנכנסו לכוס מחוברים עם המים העומדים על האש, נחשב גם הכוס כלי ראשון. אבל אם הרים המיחם שעומד על האש ועירה ממנו את המים - הכוס הוא כלי שני.

אכן בשו"ע יו"ד סי' צב ס"ז כתב הרמ"א: "וקלוח מן הקדירה רותחת שהלך אל קדירה צוננת - אם נפסק הקלוח מן הקדירה הרותחת קודם שהגיע אל הצונן, הוי נמי ככלי שני; ואם לא נפסק, הוי כעירו והקדירה הצוננת נאסרה, אם היד סולדת בקלוח הנוגע בקדירה, והתבשיל שבתוכה שרי, דאין עירו אוסר רק כדי קליפה". ומקורו מתרומת הדשו סי' קפה. והמעין שם יראה שתרומת הדשן יסודו מרש"י שבת הנ"ל. ולכאורה קשה, שמרש"י נראה שזה כלי ראשון, ולא עירו מכלי ראשון ואיך כתבו התה"ד והרמ"א שזה עירו?

ונראה לענ"ד לתרץ לפי מה שהאריך בט"ז יו"ד סי' צב ס"ק ל, שכלי ששואב מכלי ראשון ולא מכלי ששאב, אפשר להגעיל, שהכלי ששאב בו נחשב לכלי שני. ועיין שם שהאריך, ומסקנתו היא שיש ספק בזה. ולפי"ז יש לתמוה, איך יתכן שמה שזוהל מקדרה ייחשב ככלי ראשון, ואם ישאב מכלי ראשון אינו ככלי ראשון? ויש

לפני בין השמשות אין כאן היתר של ס"ס, ששם אונס חד. עיין ביאור הלכה תחלת סי' רסא. ועיין שער הציון סי' תצח ס"ק לו, ששם כתב שמעיקר הדין הלכה כר' יוסי, ורק לכתחילה מחמירין כר' יהודה דבין השמשות מתחיל מהשקיעה. וצ"ע מהיכן למד כך המ"ב - אם נאמר שהלכה כר' יהודה, הרי כך נאמר ^{אוצר החכמה} הלכה כר' יוסי לחומרה, ומזה נראה שזה ספק גמור. וכן מהר"ף כאן, שכתב שספק איסורא לחומרא, נראה שזה ספק גמור אם הלכה כר' יהודה או כר' יוסי.

מ. **טור רלז הע' 137 - צ"ב בעיית הגמ' אם גלגל ביצה בתולדות האור אם חייב הא שיעור מבשל כמאכל בן דרוסאי א"כ תלוי אם נצלה כשיעור הזה או לא הגיע לשיעור הזה.** לענ"ד יש לומר ששיעור מאכל בן דרוסאי אמור בדברים שאינם ראויים לאכול חי, כמו בשר וכדומה. בזה שיעור הבישול הוא מה שנעשה ראוי לאכול על ידי הדחק. אבל ביצה שראויה לגומעה חיה, כמבואר בגמ' ביצה ד, ב, א"כ איך נאמר שראוי לאכול ביצה מגולגלת שנחשב שבישל; ומה שראויה לאכול על ידי הדחק, הרי לזה היתה ראויה גם לפני שגלגל. וכן יש לדון במה שכתבו הפוסקים לא לשים פת אפילו בכלי שני שהיד סולדת (שו"ע או"ח שית, ה), וגם שם לא הוזכר שיהיה ראוי למאכל בן דרוסאי, כיון שגם לפני שהניח בכלי היתה הפת ראויה לאכול, ולכן חייבים אם הועיל קצת. וזה בביצה שגלגלה, ומובנת הראיה מקוליס האספנין שהודח, שגם הקוליס ראוי לאכילה לבן דרוסאי, ועכשיו על ידי הדחה נעשה מבושל; קודם היה מלוח וכעת נעשה מבושל.

תחובה בבגדו ושכח שיש לו מחט, עבר איסור דרבנן. ולדעת הט"ז קשה, הרי אינו מתכוון ואינו פסיק רישא, ולמה אסור מדרבנן? ומה שהביא מהרמב"ן - אפשר שכל שלא נראה לעין לא נחשב פסיק רישא, שאין אדם יודע אם הכלי צריך צירוף או אינו צריך צירוף. אבל דבר שניתן לראותו, כמו אם יש זבובים בתיבה או אם יש לו מחט בבגדו או אם יש בתנור תבשיל מבשר וחלב, זה נחשב פסיק רישא. והנה זה שדבר שלא ניתן לדעת אלא בדרך רחוקה אינו פסיק רישא, מוכח מכל פסיק רישא, כגון שגורר ספסל ונעשה חריץ, הרי אגלאי מילתא שהיה מוכרח לעשות חריץ בדרך שהוא גורר. וכן כשדורך על עשבים ונתלשו, אגלאי שהיה פסיק רישא. אלא ע"כ כיון שמתחילה לא ניתן לדעת איזה עשבים יש, או איך מניח רגלו, זה לא נחשב כפסיק רישא.

מג. **טור רנז' הע' 256 - ובפ' רבינו פרחיה: וכיון שאין דעת הנותן מים לתוך החמין אלא כדי להפשיר צינתן בלבד לא איכפת לו בין שהמים מרובים ויתחזק מאילו וכו'.** נראה שזה כדעת הרמב"ם פ"ב משבת ה"ב, וכמו שביארו המגיד משנה, שכל זמן שאינו מכוון לצרף אין כאן איסור מכבה. אכן גם לר"י כד' הדין, ודומה למה שכתבו תוס' עג' ב ד"ה זומר וצריך לעצים חייב שתים, שגם לר"י דווקא בצריך לעצים, ועיין תוס' סנהדרין כו, א ובמהרש"א שם.

מד. **שם - גחלת של מתכת וכו' דהא לא שייך ביה כיבוי דאורייתא אלא בגחלת של עץ שהיא נעשה פחם וכו' וסבירא ליה לשמואל כר' יהודה דמחייב חטאת וכו'.** מזה נראה שגם ר' יהודה המחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה מודה שצריך שיצא מלאכה שצריכה לגופה, כגון חופר

לתרץ שהמהרי"ל שכתב שאין לערות מכלי ששאב מכלי ראשון מדבר שהכלי ששאב לא נתחמם, שהוציא תיכף; אבל אם נתחמם, ובעוד הוא שם המים מעלים בעבועות, זה כלי ראשון. ולפי זה מיושב, שרש"י בשבת מדבר שהאמבטי נתחממה על ידי המים שבאו מהמעין, ובשו"ע ובתה"ד שכתבו שזה עירוני מדובר שהקרקע שזחל עליו החלב לא נתחממה, ולכן אינו אלא עירוני, ומיושב הכל.

ולפי זה מים שמוזגים לכוס ממיחם שעומד על האש - אם הכוס נתחמם בעוד המים שבכוס מחוברים למים שבמיחם, נחשב הכוס לכלי ראשון, ובזה מדבר החזו"א. אבל אם הכלי לא הספיק להתחמם בעוד הברז פתוח, אין המים שבכוס אלא כלי שני [כן נראה לענ"ד]. ומטעם זה כשנוטל בכלי מהמים שבאמבטי, מותר להניח בו שמן, שמדובר שלא נתחמם הכלי ששואב מהמים שבאמבטיה בעודו בתוך אמבטיה. וזה לפי הצד שמים ששואב אין לו דין כלי ראשון, עיין ציון 219 מה שהביא ממשכנות יעקב.

מב. **טור רנו' הע' 252 - והיינו כר' יהודה דס"ל דבר שאינו מתכוין אסור.** ואינו מוכרח, שזה פסיק רישא, שגם לר' שמעון אסור. אכן בהמשך בטור רנד כתב הר"י מלוניל כך: שאינו מתכוון ואסור לר"י. וצריך לומר שמדובר שאינו פסיק רישא, שאפשר שכבר הכלי אינו צריך צירוף, וזה נחשב כאינו פסיק רישא. והנה המ"ב בסי' שטז בביאור הלכה ס"ג הביא כך מהרמב"ן, ומזה הוכיח המ"ב כהט"ז, שגם ספק פסיק רישא על העבר לא נחשב פסיק רישא. ולכן מותר לסגור תיבה, כשאין יודע אם יש שם זבובים. ולענ"ד קשה ממה שכתבו התוס' דף יא, א ד"ה שמא, שאם אדם יוצא בשבת ויש לו מחט

ולכן בצבע יש בישול אחר בישול, שהצבע אינו ראוי לאכילה, ואילו קפה ראוי לאכילה, עיי"ש.

מז. **טור רסה הע' 302 - הוספת מלח לקדירה בשבת זה דין מחודש ולא מצאתי לו חבר ונפ"מ שאם שכחו להוסיף מלח בע"ש דאסור להוסיף בשבת וכו'.** לא אבין, שבוודאי אם מוסיף מלח בקדירה שעל האש, פשיטא שאסור שזה מבשל לכו"ע. וכך גם הדין בבשרא דתורא. ולהוסיף מלח לקדירה לאחר שהורד מהאש - השו"ע בסי' שית מתיר. וכל הנפק"מ בקדירה שאינה עומדת על האש להוסיף מלח בקדירה שהטמינו אותה בע"ש בדבר שאינו מוסיף הבל, שלפי מה שכתב בהע' 302 אסור, אלא יוסיף מלח לאחר שהוציא מהטמנה.

מח. **טור רפה - וסחיטת הבגדים שאין המשקה נבלע בתוכו אלא על ידי מקרה הוה תולדה דמלבן, ולא דש.** יש לעיין מגמ' שבת קכח, שלסחוט שערוש שיש בהם שמן אסור משום סחיטה, ואמאי הרי לא נבלע אלא ע"י מקרה? וגם מלבן לא שייך בשערות אדם, שהרי מותר לרחוץ ראש או לטבול, הרי שלא שייך ליבון באדם. וצריך לומר שזה מחלוקת בגמ', עיין שבת דף קמה ובתוס' שם ד"ה כבשים.

מט. **טור שלו הע' 150 - וס"ל דלא אמרינן כיון שהוה קשר לענין כלאים הוה קשר לענין שבת.** לכאורה תלוי הדבר במחלוקת ר"ת עם ר' אליהו, שדעת ר' אליהו שצריך לקשור תפילין כל יום, ודעת ר"ת שאינו צריך קשירה כל יום. והביא ר"ת ראיה שאינו צריך קשירה כל יום ממה שאסור לקשור תפילין בשבת, כמבואר בעירובין פרק המוציא תפילין.

בור ואינו צריך לעפרה, שמכל מקום נעשה בור, אלא שאינו צריך לבור - בזה מחייב ר' יהודה. או שמכבה אש כדי שהחולה ישן, שמ"מ נעשה פחם, אלא שאינו צריך לפחם - בזה מחייב ר' יהודה. אבל המכבה ולא נעשה פחם כלל, כמו מכבה מתכת או גז וכדומה, מודה ר' יהודה שפטור. ולפי זה אינו מובן מה שהקשה המהדיר בהע' 263.

מה. **טור רנט הע' 269 - איסור חצי שיעור רק בשיעור שאינו מפורש בתורה וכו' ואף איסור חצי שיעור מה"ת לא נאמר אלא בשיעור שלא מפורש בתורה וכו'.** יש ליתן טעם אחר למה מותר לטלטל ברה"ר לכתחילה פחות מדי' אמות - כך מפורש ברמב"ם הלי' שבת פ"ב ה"ט"ו לפי מה שביאר הבעה"מ בפרק כלל גדול (לא, ב ד"ה והמוציא) שדי' אמות האיסור שמוציא מרשותו שהוא די' אמות לחוץ מרשותו, וזה תולדה של מוציא. ולפי זה אם עוקר ע"מ להניח תוך די' אמות, הרי זה כעוקר ע"מ לפנות חפצים מזוית לזוית, שמותר. ועיין מהרש"א ריש פ' הזורק ד"ה תוס', שכתב שתוס' סוברים כבעל המאור.

מו. **טור רסד הע' 295 - בענין בישול בתבלין עיין בשו"ת חת"ס סי' עד וע"ש שגם בתבלין שייך אין בישול אחר בישול, אף דכל בישולו הוא בשביל ליתן טעם בתבשיל.** בשו"ת חת"ס שם ביאר שכל דבר שראוי לאכילה ובשלו - אין בישול אחר בישול, אף שעל ידי הבישול השני נעשה מרק, או קפה שבשלו פעם שניה שנעשו המים משקה קפה - מותר בשבת. אבל דבר שאינו ראוי לאכילה, וכל מטרת הבישול היא ליתן טעם במים או במאכל אחר - בזה חייב על הבישול השני.

04/09/2018

חצי, שאף שבוודאי יעבור איסור, מ"מ עדיף מאשר יאכל חתיכה אחת כולה, שאוכל שני זיתים שאפשר ששניהם אסורים. ומסתבר שעדיף לאכול כל החתיכה המסופקת, שאינו אוכל ודאי איסור, מאשר לאכול חצי מזה וחצי מזה, שאוכל ודאי איסור. וא"כ למה בשכח אימתי שבת אין אומרים כן? אכן יתכן שמחר יצא מהמדבר ולא יצטרך לחלל שבת. אבל יש לחלק שבשתי חתיכות עדיף שיאכל מאחת ולא משנים, שאז יעבור ודאי איסור; משא"כ במלאכה שאין לו לעשות לצורך מחר, שעדיין אינו פקוח נפש כעת. כך נראה מביאור הלכה בסי' שדמ ד"ה מצומצמת, שדן אם מותר לעשות מלאכה בבין השמשות, שאם לא יעשה יצטרך לעשות את המלאכה מחר משום פקוח נפש, עיי"ש.

נב. ^{04/09/2018} **טור תכו הע' 51 - ולשון רש"י** ורבינו לזכרון בעלמא משמע קצת דסגי מה שמקדש בתפלה. ולכאורה הוי ספק ברכה לבטלה בתפלת שבת ושמא רק מזכיר שבת בתפלה בלא הזכרת שם. הנה לא כתב איזו תפלה הוא מתפלל כל יום ואיזו ביום השביעי, שאמת שהמתפלל של חול בשבת אין כאן ברכה לבטלה, שהרי המתחיל בברכה של חול ביום השבת צריך לגמור, שמעיקר הדין גם בשבת יש להתפלל יח ברכות. אבל לא כתוב בפירוש במ"ב, ועיין בהערה הבאה.

נג. **שם - ולכאורה הוה ספק ברכה לבטלה.** וקשה, איך יקדש על הלחם, הרי זה ספק ברכה לבטלה? ובע"כ שכיון שתקנו חכמים להיות לו לזכר שבת, שוב אין כאן ברכה לבטלה. ולפי זה יש לומר שהוא מתפלל של שבת, שאחר שתקנו חכמים אין כאן ברכה לבטלה.

ובהגהות מרדכי פ"ק דחולין כתב שר' אליהו דחה, שאף שקשר שאינו של קיימא מותר בשבת, מ"מ קשר של תפילין אסור לקושרו בשבת, דרחמנא קרייה קשר. וא"כ גם קשר של כלאים כיון שאסור מן התורה, שוב אסור לעשות בשבת. אמנם אינו דומה - שקשר של תפילין התורה קראתו קשר במצות תפילין, אבל קשר בכלאים לא כתוב בתורה קשר, אלא צמר ופשתים יחדו, ואין בזה קריאת קשר.

נ. **טור שעו הע' 188 - אולם בספיקא דדינא מצינו ראשונים דס"ל דאף בדרבנן אזלינא לחומרא.** ויש לעיין ^{הגהות} חנמי' ע"ז ז, א, וכן ברמב"ם ה' ממרים פ"א ה"ה, שני חכמים שנחלקו, וכן אחד אוסר ואחד מתיר ואין אתה יודע להיכן הדין נוטה - בשל תורה הלך אחר המחמיר, ובשל סופרים הלך אחר המקיל, וצ"ע.

נא. **טור תכ הע' 50 - אבל האו"ז פירש וכו' דכדי פרנסתו היינו שאכל אתמול כל צרכו וכו'.** יש לעיין למה מותר לעשות כל צרכו, ואולי אתמול שבת ולא הותר אלא מה שצריך לאכול כדי לא למות. ואולי סובר שמן התורה מותר לו לעשות מלאכה כל יום, וחולק על סברת המג"א שזה קבוע ומדרבנן אסרו כל יום, אבל לא אסרו לעשות כל פרנסתו של יום זה. והגמ' שם שהקשתה איך יעשה מלאכה כל יום, שמא שבת - זה רק מדרבנן, וצ"ע. עוד יש לעיין שניתן להתיר יום אחד מלאכה, שיתפרנס מזה כמה ימים, שהרי אין איסור היום יותר ממחר, ששני הימים ספק. והדבר דומה למי שנתערבו לו חתיכה של חלב וחתיכה של שומן ושכח איזה של חלב, וכעת הוא חולה שיש בו סכנה וצריך לאכול - האם יאכל אחת בשלמות; או יאכל מכל חתיכה

לרש"י ילקה גם על נטיעה. והנה אף שבשביעית כתבה תורה "את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצור", אף שבצירה וקצירה הם שתייהן אבות גם לרש"י, נראה שמזה אין ראיה שאין איסור תולדות בשביעית, וגם אבות מאב אחד אינם אסורים. שזה שכתבה תורה לא תבצור - הכוונה שלא יקצור כדרך הקוצרים, שיקח הכל לעצמו, וכן לא יבצור, ואינם אסורים מחמת מלאכה. אכן הרמב"ם פסק שיש איסור קצירה לצורך עבודת הארץ, וגם מזה יש הוכחה שבשביעית גם שני אבות מאב אחד אינם אסורים, רק מה שהתורה כתבה בפירוש. אבל בשיטת רש"י אין ראיה שסובר שיש איסור מלאכה בקוצר לצורך עבודת הארץ. ומה שהגמ' במו"ק הזכירה גם שבצירה בכלל קצירה, עיקר הראיה מזמירה, עיי"ש.

נח. **טור תלו הע' 82 - לא כרש"י וכו' דכותש הוא אב מלאכה כמו דש ונפ"מ שאם דש וכתש חייב שתיים כמו בשני אבות כמבואר במהר"ם.** לענ"ד מסיום דברי רש"י בדף עד, א ד"ה שכן, שכתב "ומיהו ודאי אב מלאכה הוא ובכלל דש", הרי שאינו מלאכה אחרת, ואיך ניתן לומר שחייב שתיים, וצ"ע.

נו. **טור תלח הע' 89 - דדש חלוק מהנך ג' מלאכות, שעיקר הפעולה [בדש] הוא בב' דברים המחוברים, ואלו ג' מלאכות [זורה בורר מרקד] הם בב' דברים המעורבים [ונראה דנ"מ לענין הקולא של לאלתר, דבדש לא מצינו חילוק בין לאלתר ובין לאחר זמן באוכל מתוך פסולת].** אמת שכך כתב בבה"ל ס"י שכ ס"ה ד"ה לאכול. אבל לענ"ד קשה, שמצינו גם לענין דש הבדל אם עושה כן לצורך אכילה, כמו שמצינו שאסר הרמ"א

נד. **טור תכח - אבל זומר תולדה.** כך דעת רש"י, ואילו הרמב"ם (פ"ז ה"ג) סובר שזומר הוא אב כמו נוטע. ובמ"מ כתב שאין בזה נ"מ, שאין נ"מ בשבת בין אב לתולדה. אכן לענ"ד יש למצוא נ"מ לענין שביעית, שבגמ' ריש מו"ק אמרו שמזה שאמרה תורה כרמך לא תזמור, אף שכבר כתוב שדך לא תזרע, בא ללמד שאין תולדות בשביעית. ולדעת רש"י רק תולדות אין בשביעית, אבל נוטע שהוא אב מלאכה כמו זורע, זה אסור גם בשביעית. אבל לדעת הרמב"ם, שזומר הוא אב כמו זורע, והם כמה אבות מאב מלאכה אחד, ואעפ"כ כתבה תורה בפירוש, מזה מוכח שגם אב מאותו אב, כמו נוטע, אינו אסור בשביעית מהתורה. וכן נראה מרמב"ם ריש הלכות שביעית, שהנוטע בשביעית אינו לוקה. וכן נראה גם דעת ר"ת שהביא הר"ש בשביעית פ"א מ"א, שאין תוספת שביעית אוסרת נטיעה מן התורה. ולפי דרכנו גם בשביעית עצמה אינה אסורה מן התורה.

אכן בחזו"א כתב שגם לרמב"ם נטיעה אסורה מן התורה, שק"ו מזמירה. ומה שאין לוקין הוא לפי שאין לוקין מק"ו. וזהו כשיטת הר"ש, שהקשה על ר"ת שנטיעה קרובה יותר לזורע מאשר זמירה. אכן לפי דרכנו זה לא קשה, שבשביעית רק מה שכתוב בפירוש אסור, ולא מה שיותר קרוב לזריעה. והר"ש הולך בשיטת רש"י, שזומר תולדה ונוטע אב, ולא נתמעטו בשביעית רק תולדות ולא אבות. אבל ר"ת סובר שזומר זה אב, וע"כ שגם אבות אינם אסורים רק מהכתוב בפירוש, ומה שלא כתוב אינו אסור, אף שקרוב לזורע יותר מזומר. ונראה שגם לסברת חזו"א יוצא שהנוטע בשביעית אינו לוקה והזומר לוקה לדעת הרמב"ם, ואילו

אם הבדל מה למעלה פסולת או אוכל, עיי"ש בדף קלח, או ההבדל מה לוקח, האוכל או הפסולת.

נח. **טור תמ הע' 98 - ועיין חידושי הריטב"א שבועות יז, ב ד"ה הא דלא ברירא ליה הדין של מקרב בישולו אם חייב בשבת והקשה ממגיס שחייב משום שממהר בישולו.** לענ"ד יש לתרץ לפי מה שביאר בשו"ת חת"ס או"ח סי' עד, שאיסור מגיס הוא במבשל צבע. והטעם הוא שצבע אינו ראוי לאכילה, וכל מטרת בישולו היא שעל ידי הבישול יקלוט הצמר את הצבע - בזה מגיס חייב. אבל המבשל דבר שעל ידי הבישול נעשה ראוי לאכילה - כל שכבר נתבשל, אין איסור לבשלו כדי שיתן טעם באוכליו, עיי"ש. ולפי זה יש לומר שבמגיס אם לא היה מגיס לא היה נקלט כ"כ טוב הצבע בצמר, ולכן חייב משום מבשל; משא"כ דבר שגם אם לא היה מגדיל האש היה לבסוף מתבשל - בזה הריטב"א מסתפק אם חייב, שאפשר שגם לולא מעשיו היה מגיע לבישול ואינו חייב.

נט. **טור תנב הע' 140 - ומבואר מזה דלא כהרמב"ן וריטב"א מכות ג, ב, שהקורע שלא ע"מ לתפור לא הוה מלאכה כלל.** וכן היא דעת תוס' שבת עג, ב ד"ה וצריך לעצים, שכל שקורע שלא ע"מ לתקן אינה מלאכה. והרע"א בגליון הקשה מקורע על מתו שחייב. ולענ"ד יש לומר שכוונת תוס' היא שכל שקורע ויש בזה תיקון חייב; רק כוונת התוס' שהקורע ע"מ לתפור חייב, שמזה נראה שצריך לכוון כדי לתפור, אבל כל שקורע שלא ע"מ לתפור, אבל האמת שעשה תיקון שניתן לתפור, פטור. ומזה הוכיחו שלא די במה שנעשתה קריעה, אלא צריך שיכוין לכך. ומיושבת קושיית רע"א.

בסי' שיט ס"ו לפרק אגוזים מקליפתן הירוקה, ואילו לפרק מקליפתן הצהובה מותר. ובע"כ הטעם שקילוף מקליפתן הצהובה כך היא דרך אכילת אגוזים, שמקלפים בשעת האוכל, משא"כ קליפתן הירוקה שמפרקין אותה לא בשעת אכילה. וכן מצינו בשבת עג, ב דעת רב פפא, שהזורק אבן ונשרו תמרים חייב שתים - משום מפרק ומשום תולש [שמפרק התמרים מן המכבדות], ואילו לאכול ענבים מותר ולא אומרים שמפרק ענבים מאשכול. ובע"כ שבענבים זה דרך אכילה. הרי שגם בדש יש היתר של דרך אכילה, ולא רק בבורר, וצ"ע.

ובעיקר הדין של דש - שאילו לא היתה מלאכת דש בשבת, היה מי שדש תבואה פטור, ולא היינו מחייבים אותו משום בורר. שאף שהפריד בין גרעיני התבואה לבין המוץ, מ"מ אין זו מלאכה, שעדיין מעורב האוכל עם הפסולת. משא"כ בורר, שמחלק הפסולת. אבל מלאכת דש עיקרה הוא שמפריד החיבור שבין האוכל לפסול אף שאינו מרחיקה.

נז. **טור תלט הע' 91 - ונראה אם כדבריו של המאירי יקשה אמאי נוטע וזורע ומבריד ומרכיב הם מלאכה אחת הם הרי אין מעשיהם שוין.** לענ"ד לא קשה, שכל שלא היה במשכן אינו נמנה במלאכות, ובמשכן לא היה אלא זורע בשביל סממני הקטורת, אבל לא היה נוטע ומבריד ומרכיב. משא"כ זורה בורר ומרקד שהיו במשכן, לכן נמנים אף שדומים זה לזה, אבל צריך איזה הבדל. ועיין במנחת חינוך מלאכה זורה, שכתב עוד כמה נ"מ שיש בין זורה לבורר, אבל מ"מ דווקא בהיו במשכן. ובגמ' מצינו חילוק בין זורה לבורר בחיוב מרקד, אם הוא תולדה של זורה או תולדה של בורר,

ס. **טור תסב הע' 198 - דעת התוס'**
שבת צד, א ד"ה ר"ש, שבמשכן לא כיבו
האש כדי שלא יקדיחו הסמנים,
שמתחילה לא עשו אש גדולה. אכן דעת
 רש"י ורבינו, וכן הרע"ב, שהיה במשכן
 כיבוי שלא יקדיחו הסמנים. ונראה שהם
 סוברים כדעת הרמב"ן שגדר אינה צריכה
 לגופה אינו משום שצריך שיהיה צורך
 כמו שהיה במשכן, אלא גדר אינו צריך
 לגופה הוא שהתועלת מהמלאכה תהיה
 בחפץ שבו עושה המלאכה. וכן דעת
 בעה"מ שכתב שבורר הוא אינו צריך
 לגופה, שהרי התועלת באוכל, והוא עושה
 המלאכה בפסולת. וכן נ"מ בין תוס'
 לרמב"ן במסתפר בשבת - שלדעת תוס'
 פטור, ולדעת הרמב"ן חייב.

ומעתה המכבה את הנר כדי שישן החולה
 או כדי שלא ישרף הבית נחשב אינו צריך
 לגופה, אף ^{04/09/2018} שהיה כיבוי כזה במשכן,
 שכיבו האש שלא ישרפו הסמנים. מ"מ
 כיון שאין התועלת בגוף שעושה בו
 המלאכה, נחשב הדבר לאינה צריך לגופה.
 דעת הרמב"ן מובאת בשו"ע הרב סי' רעח
 ונתבארה שם בארוכה. אכן בחידושי
 הרמב"ן שבת קו נראה שחולק על בעה"מ
 וסובר שבורר נחשב צריך לגופה. ועיין
 בבה"ל שיט ס"ב ד"ה לאכול מיד, וצ"ע.

סא. **טור תסה הע' 205 - דרש"י פירש**
דהמלאכה זו [של מכה בפטיש] היא
בפטיש שצריך להחליקו, ואומן עושה כן
כשגמר מלאכתו כדי להכשירו למלאכה
אחרת וכו' וגמר מלאכה עצמה תולדה.
 לענ"ד קשה לומר כן, שתולדה צריך שיהיה
 דומה לכל הפחות קצת לאב, וכמו שכתב
 המ"מ רפ"ז משבת ה"ד, אבל גמר מלאכה
 אין לו דמיון למכה בפטיש ומכשיר
 הפטיש, ומה מקום לקרותו תולדה.

סב. **טור תע - ולא דמי לזורה ובורר**
ומרקד אע"ג דדמי להדדי דהתם
בשלושה ענינים הן דזה בקשין וזה
בצרורות וזה בקמח. לענ"ד יש מקום
 לפרש כן שזורה מנקה התבואה מהפסולת
 שצמחה יחד עם האוכל, ובורר מנקה
 מאבנים שנתערבו באוכל, ומרקד מפריד
 בתוך האוכל עצמו בין קמח לסולת, ועיין
 לעיל הערה נו.

סג. **טור תסז הע' 220 - הביא קושיא**
משו"ת שערי ציון ח"א סי' ח אות ב
שהקשה על הרשב"א אמאי לא ילפינן
ממשא בני קהת. וכנראה שקשה שבגמ'
 שבת חיפשו היכן היתה העברת ד' אמות
 ברה"ר במשכן. וקשה, אמאי לא אמרו
 ממשא בני קהת. ולענ"ד יש לתרץ שמשא
 בני קהת נשאו את הארון, וכשעקרו אותו
 נמצא שעקרו ברה"י והניחו ברה"י, עיין
 תוס' שבת ח, א ד"ה רחבה ששה פטור,
 ולכן לא למדו מבני קהת.

סד. **טור תעג הע' 238 - וצ"ע מהלכות**
שמיטה ה"ג. עיין לעיל בהע' נד.

סה. **טור תעה הע' 247 - ובדברי רבינו**
[שכתב שהקוצר אספסתא שחייב
שתיים מדובר שצריך לאספסתא שאז
חייב שתיים כזומר וצריך לעצים] מבואר
דלא כחידושו של חיי אדם שמחלק בין
זומר ואינו צריך לעצים לבין קוצר
אספסתא ואינו צריך להם שחייב. לענ"ד
 אין הכרח, שיתכן שרבינו כתב כן אליבא
 דר' שמעון שסובר מלאכה שאינה צריכה
 לגופה פטור, והחיי אדם אזיל בדעת
 הרמב"ם שהלכה כר"י שמלאכה שאינה
 צריכה לגופה חייב. שמסברא קשה לומר
 שגם בקוצר אספסתא לר"י אינו חייב
 אלא בצריך להם. מה סברא יש בזה?
 ועיין מהרש"א סנהדרין דף כו, שכתב

שהמכבה מתכת חייב, גם בלא כיון לכך. אבל לדעת שמואל בדף מב, א, שמותר לכבות גחלת של מתכת כיון שאינו מכוון לעשות ברזל, כמו כן מותר לקצור בשביעית כשאינו מכוון לכך. ולדעת רב שסובר שאסור גם באינו מכוון, אולי חולק וסובר שאין כלל איסור לקצור לייפות הקרקע בשביעית. ומה שכתוב בתורה "את ספיח קצירך לא תקצור" הכוונה לקצור הכל, ולא להפקיר השדה. ובזה מיושב מה שכתב הרמב"ם פ"ח מהל' שבת ה"ה, שהקוצר עולשין אינו חייב עד שיתלוש כגרוגרת, ולא הזכיר ארעיה דחבריה, עיי"ש.

סו. שם - הביא מפירוש ר"ג, דקוצר שאינו מתכוון ליטול עשבים אלא לתקן לעשבים טובים שבשדה אינו קוצר הרי שלא רק בעצים אלא גם בעשבים צריך שיתכוון להם. לענ"ד יש לומר שגם נטילת עשבים אין דרך בני אדם ליטלם כדי להשתמש בהם, וכמו בקוצר עצים, ואינו דומה לאספסתא.

סז. טור תעט הע' 264 - נוטל עשבים מן הקרקע. מבואר דהיינו דווקא במחובר אבל בתלוש אינו אסור, וכן מבואר בתוס' מו"ק יג א ד"ה נטיבה, שאינו אסור בתלוש אלא מדרבנן. לענ"ד התוס' מדברים בשביעית, ובשביעית הרי קיימא לן שרק אבות אסור אבל תולדות מותרים, ובוודאי לתלוש עשבים אינו אלא תולדה של חרישה, ולא אב. ויש לתרץ, אם נאמר שהתוס' הולכים בשיטת הרמב"ם [שתוס' הביא כן מר"ח, ויתכן שזה מקורו של הרמב"ם בפ"ד מהל' שמיטה ה"א, שהקוצר בשביעית לצורך עבודת הארץ לוקה, שזה מפורש בתורה "את ספיח קצירך לא תקצור"], ולכן התולש עשבים מחוברים ליפות הקרקע לזריעה לוקה

שארין קצירה בעצים, ורק בצריך לעצים מחשבתו עושה זאת למלאכה, שמלאכת מחשבת אסרה תורה והרי נעשית מחשבתו. משא"כ לגבי שביעית - קוצר וצריך לעצים, פטור, עיי"ש.

והטעם שאין קצירה בעצים - נראה לענ"ד שהוא משום שאין דרך אנשים לקצור עצי מאכל עבור שימוש בעצים, אבל באספסתא כך היא הדרך שקוצרים ומאכילין שחת לבהמה, למה לא יתחייב לר"י. ועיין בתוס' שבת עג, ב ד"ה זומר, שהביא דוגמא מסוחט כבשים אם צריך למים שיוצאים חייב משום סוחט, אבל אם דעתו לאכול הכבשים יבשים מותר לכתחילה. הרי שיש מלאכות שבלי כוונה אינן נגדרות כמלאכה. וגם בזה נראה שטעם הדבר הוא שאין דרך אנשים לסחוט כבשים כדי לשתות את מימיהן. ועיין ברמב"ם ובמ"מ פ"י מהל' שבת ה"ב, שהמכבה מתכת לוחטת אינו חייב משום מכבה, רק בנתכוון לצרף. ונראה שגם בזה הטעם שרוב בני אדם המכבים מתכת אין כוונתם לצרף, אלא סיבות אחרות יש להם. וכן קוטם בשמים אינו חייב משום עשית קיסם לחצוץ בו שיניים, עיין במ"מ שם.

ונראה שלפ"ז יש ליישב מה שקשה על מה שכתב הרמב"ם בפ"ד מהל' שמיטה ה"א, שאסור לקצור בשביעית לצורך עבודת הארץ. וקשה, א"כ איך יתכן לאכול ספיחים בשביעית, שאמרה תורה "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה", והרי כשקוצר מתייפה הקרקע ונעשית ראויה לזריעה, וכמפורש בשבת דף קג, א. אכן לפי מה שנתבאר יש לומר שגם קוצר ליפות הקרקע אינו אלא במכוון לכך. אכן הגמ' בשבת שם, שהעמידה בקרקע של אחר, יש לומר שהיא הולכת לפי מ"ד

בשוחט בשבת בחוץ לע"ז, שמתקן תיקון כל דהוא, שהוציא מאיסור אבר מן החי. ותרצו שאני שבת, שמלאכת מחשבת אסרה תורה, וכיון שיש תיקון פורתא הרי זו מלאכת מחשבת; אבל בהנאה מע"ז צריך הנאה גמורה. ע"כ. ולפ"ז קשה, חופר בור ואינו צריך אלא לעפרה חשיב מקלקל, הרי מ"מ יש לו הנאה פורתא שיש לו עפר לכסות? ונראה לענ"ד שפטור משום מלאכה שאינה צריכה לגופה. ואף שר"י מחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה, יש לומר שזה רק כשנעשה גם גוף המלאכה אלא שהוא אינו צריך לזה, אז חייב לר"י. ולכן המכבה את הדליקה חייב לר"י, אף שאינו צריך לגחלת, מ"מ נעשתה גחלת. אבל המכבה גז בשבת, שלא נעשה גחלים, פטור גם לר"י. וכן נראה מגמ' שבת דף מב, שמותר לכבות גחלת של מתכת, ופירש רש"י שאין כיבוי במתכת [ובדף קלד, א כתב רש"י שלכן אין כיבוי במתכת, שאינו עושה פחם] ופטור אף לר"י. הרי שגם לר"י אינו חייב רק אם נעשה גחלים, אף שאינו צריך להם. ומעתה יש לומר שלכן חופר בור ואינו צריך אלא לעפרה פטור לר"י, משום שזו מלאכה שאינה צריכה לגופה, ומה שפטור לר"י הוא מפני שהוא מקלקל - היינו הבור שנעשה. ונמצא שלא נעשה לגופה ופטור גם לר"י. ואף שנהנה שיש לו עפר, מ"מ אין כאן לגופה. אכן דעת הרמב"ם היא שיש כיבוי במתכת, והמכבה מתכת כדי לחזק הברזל חייב. נראה שאינו סובר כן.

סט. **טור תפז הע' 298 - וצריך לומר דלאלתר שרי.** ונראה שלתלוש תמרים ממכבדות אסור, גם אם אוכל לאלתר. והטעם הוא, שרק דבר שעושים בעת אכילה אינו מלאכה אלא דרך אכילה, ולכן

בשביעית. אבל המלקט עשבים וקוצים תלושים אינו קצירה, ותולדות אינם אסורים בשביעית. אכן יש דעות בפוסקים (עי' נודע ביהודה מהדו"ת או"ח סי' לא) שתולדות של חרישה אסורות בשביעית, ורק תולדות של קצירה ושל זריעה מותרות מן התורה, ולפ"ז אין הכרח למה שכתבנו. אכן בעיקר הדבר שכתב, שהנוטל עשבים תלושים מקרקע בשבת אין כאן איסור חורש, מבואר כן בנתיבות המשפט סי' קצב, בתשובה שמתווכח עם תשובת אבני מילואים סי' כה. ומה שהביא ראה משביעית, שהמסיר דבר המונח על הקרקע אין כאן חורש, ושם בד"ה ונקיון כתב שמבואר במג"א סי' שיג ס"ק יז, והוא בגמ' עירובין קד, א, דדווקא כשנתבטל אז אסור ליטלו בשבת, וליטול זבל מרחוב נחשב מלאכה (ר' מג"א סי' רמד ס"ק ח) משום שהזבל מבטלו בשעת ההשלכה ונדבק בקרקע, עיי"ש [ולפ"ז צריך לומר שצורר אבן נדבק בקרקע יותר מעשבים וקוצים תלושים]. ויש לעיין מסי' שיב, שמשום כבוד הבריות התירו לטלטל אבנים לקנח, ושם מבואר שמותר דווקא אבן שירד עליו גשם ונטבע אם רישומו ניכר. וקשה, למה אין בזה משום חורש, ובחצר משום בונה, דמאי שנא מזבל שהנוטל חייב משום חורש, וצ"ע. ואולי מיירי בנוטל אבנים וצורות מארעא דחבריה, שבוזא אין איסור חורש מן התורה, אבל לא הוזכר כך בפוסקים, וצ"ע.

סח. **טור תפג - אבל הכא מקלקל הוא ביתו.** ויש לעיין לפי מה שהקשו תוס' חולין דף ח, א ד"ה מותר, למה מותר לשחוט בהמה בסכין של ע"ז שהוא מקלקל ולא נהנה, שבהמה בחייה דמיה מרובים יותר משחוטתה, וקשה למה חייב

עא. **טור תקו הע' 490 - יש לדון האין הדין במוחק אות אחת וע"י כן יכול לכתוב ב' אותיות, כגון שהיה מקום לכתוב שתי אותיות ואות אחת נמחקה מאליה וכו' ועכשיו בא אדם ומחק את השניה כדי לכתוב שתי אותיות וכו'.** לענ"ד הרי זה דומה לנייר שיש מקום לכתוב שתי אותיות, ובא אחד וכתב אות אחת, ובשבת מחק את האות, וכעת כבר יש מקום לכתוב שתי אותיות. בוודאי מסתבר שפטור - שאף שיש מקום לכתוב שתי אותיות, אבל זה לא מחמת מחיקתו אלא משום שמתחלה היה מקום, והרי זה כמוחק אות אחת בערב שבת ואות שניה מחק בשבת, שפשוט שפטור. כן נראה לענ"ד.

מותר לתלוש ענבים ולאכול. אבל תמרים שהדרך לתולשם ממכבדות, אינו בשעת אכילה, ונחשב מלאכה אף שעושה אותה בשעה שאוכל. וכך מצינו שאסור להוריד משקדים את קליפתם הירוקה, אבל מותר להוריד את קליפתם הצהובה בשעת אכילה. וטעם הדבר - שהירוקה הדרך היא להורידה שלא בעת האוכל, ואילו את הצהובה מורידים בשעת האוכל.

ע. **טור תפז הע' 306 - הקשה על המ"מ שסובר שבמחלוקת רבה ואב"י הלכה כאב"י.** עיין במ"מ פ"ב מהל' שבת הט"ז, שמחלק אם נחלקו פנים בפנים, אז הלכה כרבה רבו של אב"י; אבל אם נחלקו כשני חולקים דעלמא, שם הלכה כאב"י שהוא בתרא.

יורה דעה 04/09/2018